

บทที่ 2

ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา และโครงสร้างอัตราดอกเบี้ย

ระบบการเงินระหว่างประเทศ⁹

ระบบการเงินระหว่างประเทศหมายถึง วิธีการต่างๆทางการเงิน และการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันการเงินต่างๆอันได้แก่ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารกลางของประเทศต่างๆ ธนาคารพาณิชย์ ตลาดเงินทุน และตลาดเงินตราต่างประเทศ โดยระบบการเงินระหว่างประเทศมีวิธีการประกันการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศระหว่างเงินสกุลต่างๆตลอดจนเอื้ออำนวยให้มีการปรับดุลการชำระเงินให้เป็นไปตามข้อตกลงของบรรดาประเทศต่างๆ และระบบการเงินระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่จะช่วยให้การปรับดุลการชำระเงินเข้าสู่ดุลยภาพเสมอไม่ว่าดุลการชำระเงินนั้นจะเกินดุลหรือขาดดุลก็ตาม

ระบบการเงินระหว่างประเทศสามารถแยกเป็น 2 ระบบใหญ่ๆคือ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ และระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรี ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ยังสามารถแยกออกเป็นระบบย่อยได้ 2 ระบบคือ ระบบมาตรฐานทองคำ และระบบมาตรฐานทองคำส่วนระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรีนั้น อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ อย่างไรก็ตามธนาคารกลางของประเทศต่างๆอาจจะไม่ปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวเสรีเต็มที่ แต่จะปล่อยให้เปลี่ยนแปลงภายใต้ขอบเขต ดังนั้นจึงเรียกระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่ได้ปล่อยให้เสรีเต็มที่นี้ว่า ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวการจัดการ (Managed Float System) ดังมีรายละเอียดของแต่ละระบบดังต่อไปนี้

1. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (Fixed Exchange Rate)

สามารถแยกออกเป็นระบบย่อยได้ 2 ระบบคือ

1.1. ระบบมาตรฐานทองคำ (Gold Standard)

เป็นระบบการเงินระหว่างประเทศที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่น่าระบบนี้มาใช้ในปี พ.ศ. 2364 แนวความคิดสมัยนั้นจะเห็นว่าทองคำเป็นสินค้าที่มีคุณสมบัติลักษณะรูปทรง และสีอันเหมือนเดิม ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหน เวลาใด ฉะนั้นถ้าจะมีการสร้างมาตรฐานการวัดค่าขึ้นมา ทองคำน่าจะเป็นสินค้าที่เป็นมาตรฐานที่สุด ภายใต้แนวคิดดังกล่าว การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้น

⁹ฐาปนา ฉันทไพศาล, *การเงินระหว่างประเทศ* (กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์มและไซเทค, 2542) หน้า 3-1 - 3-11

หลักการของระบบมาตรฐานทองคำอยู่ที่ว่าประเทศใดที่อยู่ภายใต้ระบบนี้ต้องเทียบค่าหน่วยเงินของตนเองกับทองคำ และอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสกุลต่างๆจะสะท้อนถึงค่าของทองคำที่อยู่เบื้องหลังเงินสกุลนั้นๆเช่น ประเทศอังกฤษเทียบค่าเงิน 1 ปอนด์เท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 1.96 กรัม ประเทศสหรัฐฯเทียบค่าเงิน 1 ดอลลาร์เท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.82 กรัม เมื่อเป็นเช่นนี้เราสามารถกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศระหว่างเงินปอนด์กับดอลลาร์สหรัฐฯได้ โดยการเทียบค่าผ่านน้ำหนักทองคำ ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินปอนด์สเตอร์ลิงกับดอลลาร์สหรัฐฯคือ 1 ปอนด์สเตอร์ลิงเท่ากับ 2.39 ดอลลาร์สหรัฐฯ อัตรามาตรฐานที่เกิดจากการเปรียบเทียบปริมาณของทองคำนี้เรียกว่า Mint Parity Rate หรือ Mint Par of Exchange อย่างไรก็ตามอัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจริงในระบบอัตราแลกเปลี่ยนมาตรฐานทองคำ มักจะไม่ตรงกับ Mint Parity Rate ด้วยเหตุผลที่ว่าอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงจะต้องถูกกำหนดโดยอุปสงค์ และอุปทานของเงินแต่ละสกุลมากกว่าที่จะถูกกำหนดโดยปริมาณทอง

กลไกการทำงานของระบบมาตรฐานทองคำเป็นเกณฑ์ที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติ 2 ประการคือ

1. แต่ละประเทศจะต้องเทียบค่าเงินสกุลของตนเองกับทองคำ เมื่อกำหนดแล้วจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ นอกจากนี้จะมีการประกาศลดค่าเงินสกุลของตนเองกับทองคำ และที่สำคัญเงินที่หมุนเวียนอยู่ในระบบสามารถแลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้ตลอดเวลาตาม Mint Parity Rate ที่กำหนด

2. การเคลื่อนย้ายทองคำระหว่างประเทศต้องเป็นไปอย่างเสรี หากการเคลื่อนย้ายของทองคำถูกจำกัดด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งแล้ว ระบบมาตรฐานทองคำจะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนภายใต้ระบบมาตรฐานทองคำนี้จะอยู่ระหว่างจุดทองคำไหลเข้า (Gold Import Point) และจุดทองคำไหลออก (Gold Export Point) โดยที่จุดทองคำดังกล่าวนี้ถูกกำหนดโดยค่าเสมอภาคกับค่าขนส่งทองคำ ดังนั้นหากอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเปลี่ยนแปลงเกินกว่าจุดทองคำไหลเข้า และจุดทองคำไหลออก การซื้อขายเงินตราต่างประเทศจะไม่เกิดขึ้น เพราะการชำระหนี้จะกระทำโดยการเคลื่อนย้ายทองคำระหว่างประเทศแทน

จุดที่ผู้นำเข้าไม่ยอมจ่ายค่าสินค้าเป็นเงิน แต่ยอมที่จะจ่ายเป็นทองคำแทน เรียกว่า จุดทองคำไหลออก และจุดที่ผู้ส่งออกไม่ยอมรับเงินแต่ขอรับค่าสินค้าเป็นทองคำแทนเรียกว่า จุดทองคำไหลเข้า

ตัวอย่างเช่น ในกรณีประเทศอังกฤษกับประเทศสหรัฐฯโดยที่อังกฤษเป็นประเทศท้องถิ่น และประเทศสหรัฐฯเป็นประเทศคู่ค้าต่างประเทศ สมมติว่าเงิน 1 ปอนด์มีค่าเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 1.96 กรัม และ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯมีค่าเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.82 กรัม ดังนั้นอัตราแลกเปลี่ยนเมื่อเทียบค่าผ่านทองคำคือ 1 ปอนด์เท่ากับ 2.39 ดอลลาร์ สมมติว่า ค่าขนส่งทองคำ

หนัก 1.96 กรัม จากสหรัฐฯ ไปอังกฤษเท่ากับ 0.02 ดอลลาร์ หากปรากฏว่าอัตราแลกเปลี่ยนผันผวนไปตามภาวะตลาด โดยทำให้เงินปอนด์มีค่ามากกว่า 2.41 ดอลลาร์ต่อปอนด์ ก็จะมีคนจำนวนมากนำดอลลาร์สหรัฐฯ มาเปลี่ยนเป็นทองคำ และส่งทองคำเหล่านี้ไปยังประเทศอังกฤษ เพราะการกระทำดังกล่าวจะทำให้ได้เงินปอนด์มากกว่าการใช้อัตราแลกเปลี่ยน ในทำนองเดียวกัน ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนของปอนด์ต่ำกว่า 2.37 ดอลลาร์ต่อปอนด์ ก็จะมีคนจำนวนมากเช่นกัน นำเงินปอนด์มาเปลี่ยนเป็นทองคำที่ธนาคารกลางในอังกฤษ และขนทองคำเหล่านี้มาสหรัฐฯ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเป็นดอลลาร์ในภายหลัง จะทำให้ได้เงินดอลลาร์สหรัฐฯ มากกว่าการใช้อัตราแลกเปลี่ยนโดยตรง

ดังนั้นภายใต้ระบบนี้จึงสรุปได้ว่าอุปสงค์ของเงินปอนด์จะสูงขึ้นเพียงใดก็ตาม อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสกุลทั้งสองจะไม่สามารถสูงเกินจุดทองคำไหลออกได้ เพราะการเคลื่อนย้ายทองคำจะเป็นตัวปรับเพื่อรักษาอัตราแลกเปลี่ยนไว้ในขอบเขตที่ใกล้เคียงกับค่าเสมอภาค ในทางตรงกันข้ามถ้าความต้องการเงินปอนด์สเตอร์ลิงลดลง ก็จะมีผลทำให้อัตราแลกเปลี่ยนลดลงแต่จะไม่สามารถลดต่ำกว่าจุดทองคำไหลเข้าได้ เพราะจะมีการปรับตัวด้วยการเคลื่อนย้ายทองคำนำเข้า ฉะนั้นภายใต้ระบบมาตรฐานทองคำจึงคาดได้ว่า อัตราแลกเปลี่ยนจะมีเสถียรภาพ ทั้งนี้เพราะอัตราแลกเปลี่ยนจะเคลื่อนไหวภายใต้ขอบเขตของจุดทองคำไหลออก และจุดทองคำไหลเข้าเท่านั้น

1.2. ระบบมาตรฐานปริวรรตทองคำ (The Gold Exchange Standard)

เป็นระบบการเงินที่เกิดขึ้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ตามข้อตกลงเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods) ระบบมาตรฐานปริวรรตทองคำถือว่าเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ประเทศที่อยู่ภายใต้ระบบนี้จะต้องเป็นสมาชิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ บางครั้งจึงเรียกระบบมาตรฐานปริวรรตทองคำนี้ว่า IMF System หรือ Dollar Exchange Standard ถึงแม้ระบบการเงินนี้จะเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ แต่อัตราแลกเปลี่ยนก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ภายใต้ช่วงที่กำหนด ดังนั้นบางครั้งจึงเรียกว่า อัตราแลกเปลี่ยนกำหนดที่ปรับได้ (Adjustable-Peg System of Exchange Rate)

ประเทศที่อยู่ภายใต้ระบบนี้จะต้องกำหนดค่าเงินตราของตน 1 หน่วยเทียบกับทองคำหรือเงินตราสกุลหลักที่จะมาแลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้ (Convertible Currency) ซึ่งในขณะนั้น คือ ดอลลาร์สหรัฐฯ เช่น 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เทียบเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.736662 กรัม ส่วนเงินบาท 1 บาทเทียบเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.0368331 กรัม เมื่อเทียบค่าเงินแต่ละสกุลผ่านน้ำหนักของทองคำก็สามารถหาอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินแต่ละสกุลได้ เช่น ในกรณีบาทกับดอลลาร์สหรัฐฯ อัตราแลกเปลี่ยนที่ได้คือ 20 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ และอัตราแลกเปลี่ยนนี้เรียกว่า ค่าเสมอภาค และถือว่าอัตราแลกเปลี่ยนนี้เป็นอัตราแลกเปลี่ยนทางการซึ่งถูกกำหนดไว้ตายตัว แต่ละประเทศจะ

คอยควบคุมไม่ให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวสูงหรือต่ำกว่าค่าเสมอภาคเกินกว่าขอบเขตที่กำหนด ♦ เรียกว่า เพดานบน (Upper Support Point) และเพดานล่าง (Lower Support Point) โดยแต่ละประเทศจะจัดตั้งกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน เพื่อคอยรักษาให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวอยู่ภายในขอบเขตดังกล่าวหรือเพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนทางการ และอัตราแลกเปลี่ยนตลาดมีความใกล้เคียงกันมากที่สุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน จะเป็นกลไกที่สำคัญในการรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน โดยการนำเงินตราต่างประเทศออกมาขายเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนสูงกว่าเพดานบน และจะซื้อเงินตราต่างประเทศเข้ากองทุนเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนต่ำกว่าช่วงที่กำหนด อย่างไรก็ตามการรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนโดยผ่านกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนนี้มีขอบเขตจำกัดเช่นกัน หากอัตราแลกเปลี่ยนสูงหรือต่ำกว่าเพดานมากๆ กองทุนรักษาระดับฯก็จะมีปัญหาในการซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมากๆ ดังนั้นกองทุนรักษาระดับฯมักจะแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคใหม่ เพื่อให้ค่าเสมอภาคมีค่าใกล้เคียงกับอัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นอยู่ในขณะนั้น แต่การเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคจะเปลี่ยนแปลงได้ไม่เกินอัตราที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศกำหนดไว้

2. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรี (Floating Exchange Rate)

อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศภายใต้ระบบนี้ ถูกกำหนดโดยอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศในขณะนั้น อัตราแลกเปลี่ยนจึงสามารถขึ้นลงได้โดยเสรีอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ภายใต้สถานการณ์ปกติเชื่อกันว่าตลาดเงินตราต่างประเทศภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรีจะเข้าสู่จุดสมดุลโดยอาศัยการทำงานของกลไกราคา หรือการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนจะเป็นตัวปรับจนทำให้อุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศเท่ากัน ดังนั้นเมื่อการปรับอัตราแลกเปลี่ยนเป็นไปตามกลไกราคา รัฐบาลจึงไม่มีภาระในการรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนในระบบนี้จึงไม่ต้องตั้งกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน และไม่จำเป็นต้องเก็บทุนสำรองระหว่างประเทศไว้เป็นจำนวนมากเพื่อเตรียมรับกับสถานการณ์ดุลชำระเงินขาดดุล เพราะการปรับดุลการชำระเงินให้เข้าสู่สมดุลจะดำเนินอยู่ตลอดเวลาโดยอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงใน

♦ เดิมกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) กำหนดให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวขึ้นลงไม่เกินร้อยละ 1 จากค่าเสมอภาค ต่อมาเปลี่ยนเป็นไม่เกินร้อยละ 2.25 ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2516 ตามข้อตกลงสมิทโซเนียน

ความต้องการเงินตราต่างประเทศ เพื่อนำไปชำระหนี้ในการซื้อสินค้าจากต่างประเทศ หรือการนำไปลงทุนในต่างประเทศ หรือการชำระหนี้เงินกู้ต่างประเทศ ตลอดจนการส่งผลกำไรกลับคืนประเทศเจ้าของทุน ส่วนการเปลี่ยนแปลงในอุปทานของเงินตราต่างประเทศเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่นกัน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าสินค้าออก การเคลื่อนย้ายเงินทุนจากต่างประเทศ และการกู้ยืมเงินตราต่างประเทศ

เนื่องจากระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรีมีแนวคิดที่จะปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวไปตามอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ จะไม่มีการแทรกแซงจากรัฐบาล ทั้งนี้มีความเชื่อมั่นว่าอัตราแลกเปลี่ยนจะอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับภาวะที่ทำให้ดุลการชำระเงินเข้าสู่ดุลยภาพเสมอ ดังนั้นจึงไม่ต้องสะสมเงินทุนสำรองไว้เป็นจำนวนมาก ประเทศอุตสาหกรรมหันมาใช้ระบบนี้กันมากภายหลังที่ระบบมาตราปรวิวรรตทองคำถูกยกเลิกไป อย่างไรก็ตามยังมีประเทศอีกจำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศที่มีขนาดของระบบเศรษฐกิจไม่ใหญ่มากยังไม่อาจนำเอาระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงแบบเสรีมาใช้ได้ จึงหันมาใช้ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวแบบการจัดการ (Managed Float System) กล่าวคือ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวนี้ยังคงอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่ทางการเงินของรัฐบาล ในแง่ที่ว่าคอยแทรกแซงเพื่อไม่ให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวขึ้นลงมากเกินไป เช่น เมื่อเกิดดุลการชำระเงินเกินดุล ประเทศมีเงินตราต่างประเทศมากจนทำให้อัตราแลกเปลี่ยนลดต่ำลง ถ้าธนาคารกลางเห็นว่าอัตราแลกเปลี่ยนนั้นต่ำเกินไป ก็จะเข้าไปซื้อเงินตราต่างประเทศเข้ามาเก็บไว้เพื่อลดอุปทานของเงินตราต่างประเทศตั้งให้อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้น หรือเมื่อเกิดดุลการชำระเงินขาดดุล และอัตราแลกเปลี่ยนสูงเกินไป ธนาคารกลางก็จะนำเงินตราต่างประเทศออกมาขายเพื่อเพิ่มอุปทานเงินตราต่างประเทศตั้งให้อัตราแลกเปลี่ยนลดต่ำลง ประเทศที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนชนิดนี้เชื่อว่า ถ้าปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวเสรี อัตราแลกเปลี่ยนอาจจะเปลี่ยนแปลงมากเกินไปจนขาดเสถียรภาพ ทำให้ตลาดเงินระหว่างประเทศขาดความเชื่อมั่นในค่าของเงินสกุลนั้นๆจะส่งผลกระทบต่อภาวะการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นการปรับดุลการชำระเงินของประเทศที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวแบบการจัดการนี้ จะต้องใช้ทั้งวิธีการปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ รวมทั้งวิธีการใช้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศเพื่อซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศเป็นการแทรกแซงค่าเงินไม่ให้ขึ้นลงมากเกินไป

วิวัฒนาการระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราในประเทศไทย¹⁰

สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยผูกค่าของเงินบาทไว้กับปอนด์สเตอร์ลิง เนื่องจากการค้าต่างประเทศมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยมาก รัฐบาลไทยจึงยึดมั่นในหลักการที่จะดำรงค่าของเงินบาทให้มีเสถียรภาพมั่นคง ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จในการรักษาค่าเงินบาทให้มีความมั่นคงในระดับ 11 บาทต่อปอนด์สเตอร์ลิงเป็นเวลานาน โดยมีได้มีการควบคุมการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุการณ์บังคับให้ไทยต้องค้าขายกับญี่ปุ่นเพียงประเทศเดียว ทั้งต้องจ่ายอมรับเงื่อนไขทางการเงินอีกด้วย ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นต้องทำการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน รัฐบาลสมัยนั้นจึงได้ตราพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินปี พ.ศ. 2485 ขึ้นโดยใช้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่จะออกกฎกระทรวงหรือประกาศข้อกำหนดต่างๆเกี่ยวกับการปริวรรตเงินตราได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินฉบับนี้ยังคงใช้เป็นแม่บทอยู่จนปัจจุบัน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ประเทศไทยได้ริเริ่มทำการค้าขายกับประเทศต่างๆอีกครั้ง แต่การที่จะใช้ระบบการแลกเปลี่ยนโดยเสรีดังเช่นแต่ก่อนยังไม่อาจทำได้ เนื่องจากทุนสำรองเงินตราซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการรักษาค่าเงินบาทมีจำนวนน้อย นอกจากนั้นสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในระยะสงครามสงบใหม่ๆยังมีความไม่แน่นอนอยู่มาก อีกทั้งประเทศไทยมีปัญหาทางเศรษฐกิจที่ต้องแก้ไขหลายประการ รัฐบาลจึงต้องเข้าควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นการชั่วคราว โดยตั้งเป้าหมายว่าเมื่อเหตุการณ์คลี่คลายเข้าสู่ภาวะปกติแล้ว จึงค่อยหันไปหาระบบแลกเปลี่ยนเงินโดยเสรีต่อไป

ดังนั้นในระยะแรก (พ.ศ. 2489) รัฐบาลโดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ใช้ระบบควบคุมการปริวรรตเงินตราทุกอย่างในอัตราที่กำหนดขึ้นโดยทางราชการ โดยมีวัตถุประสงค์จะรวมเงินตราต่างประเทศที่ได้มาทั้งหมดไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอันเป็นแหล่งกลางแต่แหล่งเดียว แล้วจัดสรรเงินที่ได้มานั้นเพื่อรายจ่ายต่างๆตามความจำเป็นรวมทั้งรายจ่ายเพื่อกิจการของรัฐบาลด้วย แต่ปรากฏว่าได้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศกันในตลาดมืดในอัตราที่สูงกว่าอัตราที่ทางธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดเป็นอันมาก ในระยะต่อมา (พ.ศ. 2490) จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการควบคุมเสียใหม่ โดยหันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา

ในระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรานี้ ตลาดเงินตราต่างประเทศจึงถูกแบ่งออกเป็นสองตลาด คือ ตลาดทางราชการ และตลาดเสรี ส่วนด้านอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้กันอยู่เป็นหลักมีอยู่สองอัตรา คือ อัตราทางราชการกับอัตราในตลาดเสรี โดยอัตราทางราชการถูกกำหนดขึ้นตามกฎหมาย

¹⁰ฐาปนา ฉันทไพศาล, *การเงินระหว่างประเทศ* (กรุงเทพฯ : ธีระฟิล์มและไซเทค, 2542) หน้า 4-18 - 4-26

เงินตรา ส่วนอัตราในตลาดเสรีเป็นอัตราที่กำหนดขึ้นตามภาวะของอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศในขณะนั้น (อัตราในตลาดเสรีมักจะสูงกว่าอัตราทางการมาก) นอกจากอัตราแลกเปลี่ยนหลัก 2 อัตรานี้แล้ว ยังมีอัตราผสมระหว่างสองอัตราซึ่งเกิดจากข้อบังคับให้ผู้ส่งออกสินค้าบางประเภทต้องขายเงินตราต่างประเทศแก่ทางการส่วนหนึ่ง และส่วนที่เหลือจึงนำไปขายในตลาดเสรีได้ อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงสำหรับผู้ส่งออกเหล่านี้จึงขึ้นอยู่กับสัดส่วนของจำนวนเงินที่ต้องส่งมอบต่อทางการ และความแตกต่างของอัตราทางการ และอัตราในตลาดเสรี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 ฐานะการค้าต่างประเทศของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางตกต่ำลงอีกครั้ง สินค้าออกสำคัญๆที่เคยขายได้ราคาดีกลับมีราคาลดต่ำลง ส่วนทางด้านสินค้าเข้ากลับเพิ่มขึ้นมาก และจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเงินที่เสื่อมลงนี้เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลเริ่มพิจารณาทบทวนการปรับปรุงแก้ไขนโยบายการเงิน การคลัง ตลอดจนนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่ง

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2498 รัฐบาลจึงตัดสินใจยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา พร้อมทั้งทำการจัดตั้งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราขึ้นเพื่อการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในตลาด เพื่อป้องกันการเคลื่อนไหวอันผิดปกติของอัตราแลกเปลี่ยนในห้องตลาด และเพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพเหมาะสมแก่เศรษฐกิจการเงินของประเทศ ซึ่งหลังจากได้มีการจัดตั้งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราดังกล่าวขึ้นแล้วนี้ ประเทศไทยก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนอีกหลายครั้ง ซึ่งสามารถแบ่งเป็นระยะต่างๆ โดยอิงกับระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้อยู่ในระยะนั้นได้ ดังต่อไปนี้คือ

ระยะที่หนึ่ง (พ.ศ. 2498 – 2506)

: ก่อนกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาท

ระยะที่สอง (พ.ศ. 2506 – 2521)

: ระบบค่าเสมอภาค

ระยะที่สาม (พ.ศ. 2521 – 2524)

: เลิกค่าเสมอภาค และใช้วิธีกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน

ระยะที่สี่ (พ.ศ. 2524 – 2527)

: ทุนรักษาระดับฯเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน

ระยะที่ห้า (พ.ศ. 2527 – 2541)

: ทุนรักษาระดับฯเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน โดยอิงค่าของบาทไว้กับ เงินสกุลหลายสกุล

ระยะที่หก (พ.ศ. 2541 – ปัจจุบัน)

: ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบการจัดการ

ระยะที่หนึ่ง (พ.ศ. 2498 – 2506): ก่อนกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาท

ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 ในฐานะประเทศสมาชิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องประกาศค่าเสมอภาคของเงินบาท กล่าวคือต้องทำการกำหนดค่าของเงินบาทเทียบเป็นน้ำหนักของทองคำบริสุทธิ์ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนตายตัว (Fixed Exchange Rate) หรือบางครั้งเรียกว่าระบบค่าเสมอภาค (Par Value System) หรือระบบเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods System) แต่โดยที่รัฐบาลเห็นว่าในระยะดังกล่าว ฐานะการเงิน และเงินสำรองระหว่างประเทศไม่มั่นคงแท้จริง ประเทศไทยจึงได้ขอเลื่อนการกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2506

ในช่วงปี พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2506 ที่ยังไม่มีกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทนั้น มีแต่อัตราที่เรียกว่าอัตราทางการ ซึ่งเทียบกับดอลลาร์สหรัฐฯ ในอัตรา 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เท่ากับ 20 บาท แต่อัตราทางการนี้ใช้เฉพาะกับการตราตราเงินตราเป็นสำคัญ และแทบจะไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับอัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นจริงในตลาด โดยเฉพาะในระยะแรกๆ หลังจากการยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดยังมีความเคลื่อนไหวผันผวนอยู่มาก แต่หลังจากทุนกรักษาระดับฯ ได้ดำเนินการแทรกแซงในตลาดเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดจึงมีความเคลื่อนไหวอย่างมีเสถียรภาพมากขึ้น

ระยะที่สอง (พ.ศ. 2506 – 2521): ระบบค่าเสมอภาค

ดังได้กล่าวแล้วว่า ประเทศไทยมีพันธะในฐานะสมาชิกกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่จะต้องประกาศค่าเสมอภาคของเงินบาทมาตั้งแต่เมื่อเริ่มเข้าเป็นสมาชิก แต่ประเทศไทยก็ได้ขอเลื่อนการกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทเรื่อยมา ในที่สุดเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2506 ประเทศไทยได้ประกาศค่าเสมอภาคของเงินบาทโดยกำหนดให้เงิน 1 บาท มีค่าเทียบเท่ากับทองคำบริสุทธิ์ 0.0427245 กรัม หรือเทียบค่าเป็นอัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เท่ากับ 20.80 บาท

เมื่อได้กำหนดค่าเสมอภาคแล้ว ประเทศไทยก็มีหน้าที่จะต้องคอยควบคุมดูแลให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเคลื่อนไหวอยู่ในขอบเขตที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ กำหนด กล่าวคือ อัตราแลกเปลี่ยนทันทีระหว่างเงินบาทกับดอลลาร์สหรัฐฯ ต้องไม่สูงหรือต่ำกว่าร้อยละ 1 ของค่าเสมอภาค ดังนั้น จึงหมายถึงอัตราซื้อ และขายเงินดอลลาร์สหรัฐฯ จะต้องอยู่ภายในช่วงร้อยละ 1

ของ 20.80 บาท คือ ธนาคารพาณิชย์จะขายสูงกว่าดอลลาร์สหรัฐฯละ 21 บาทไม่ได้ และจะซื้อต่ำกว่าดอลลาร์สหรัฐฯละ 20.59 บาทไม่ได้

ค่าเสมอภาคของบาทที่กำหนดไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ได้ใช้เรื่อยมาจนถึงวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2515 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคเงินบาท และในช่วงปี พ.ศ. 2515 และ 2516 นี้รัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคของเงินบาทอีกหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2516 ได้มีการประกาศเพิ่มค่าเงินบาทขึ้นร้อยละ 4 โดยกำหนดค่าเสมอภาคใหม่เป็น 1 บาท เท่ากับทองคำบริสุทธิ์ 0.0368331 กรัม หรือเทียบเป็นอัตราแลกเปลี่ยน 20.00 บาทต่อหนึ่งดอลลาร์สหรัฐฯพร้อมกับการกำหนดค่าเสมอภาคของบาทใหม่นี้ ประเทศไทยยังได้แจ้งต่อกองทุนการเงินระหว่างประเทศขอใช้สิทธิที่จะให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวในช่วงกว้างขึ้นด้วย คือแตกต่างจากค่าเสมอภาคได้ถึงร้อยละ 2.25 แทนที่จะเป็นร้อยละ 1 เช่นเดิม อัตราซื้อขายเงินดอลลาร์สหรัฐฯของธนาคารพาณิชย์ จึงต่ำได้ถึง 19.55 บาท และสูงได้ถึง 20.45 บาท ต่อดอลลาร์สหรัฐฯหลังจากการปรับค่าเสมอภาคเงินบาทในครั้งนี้แล้วรัฐบาลก็สามารถรักษาค่าเสมอภาคไว้ได้ตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. 2521

ระยะที่สาม (พ.ศ. 2521 - 2524): เลิกค่าเสมอภาค และใช้วิธีกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน

ระบบค่าเสมอภาคที่ใช้มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปี พ.ศ. 2521 ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยให้การค้าระหว่างประเทศต่างๆ ในช่วงเวลาเกือบ 30 ปีนี้ขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราสูง แต่อย่างไรก็ตาม ระบบค่าเสมอภาคนี้ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่อีกหลายประการ ในระยะตั้งแต่ปีพ.ศ. 2521 เป็นต้นมาได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศบ่อยครั้ง จนในที่สุดต้องมีการปรับค่าเงินสกุลสำคัญต่างๆ ในโลกครั้งใหญ่ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2514 หลังจากนั้น สถานการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศก็ยังไม่สงบลงไป เป็นเหตุให้ประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ๆ เริ่มปล่อยให้ค่าเงินของตนลอยตัวจนกล่าวได้ว่าในระยะตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2516 ระบบค่าเสมอภาคที่ประเทศต่างๆ ได้ใช้กันมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถูกล้มเลิกไปโดยปริยาย และระบบการเงินของโลกในทางปฏิบัติได้กลายเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว อย่างไรก็ตามประเทศต่างๆ ก็ได้พยายามหาช่องทางปฏิรูประบบการเงินระหว่างประเทศให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยได้ร่วมลงนามในข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศฉบับแก้ไขครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2521 ซึ่งมีหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ ยกเลิกค่าเสมอภาคที่ประเทศต่างๆ ใช้อยู่อย่างเป็นทางการ และอนุญาตให้ประเทศสมาชิกมีสิทธิที่จะเลือกใช้ระบบแลกเปลี่ยนเงินตรา ระบบใดก็ได้ตามความเหมาะสม

สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐบาลได้ตัดสินใจประกาศยกเลิกการกำหนดค่าเสมอภาคของบาท เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2521 โดยแทนที่จะกำหนดค่าเสมอภาคของบาทเทียบกับทองคำ หรือในทางปฏิบัติเทียบกับดอลลาร์สหรัฐก็ได้ใช้ระบบรักษาค่าของบาท โดยเทียบกับกลุ่มเงินสกุลต่างๆของประเทศที่มีความสำคัญต่อการค้า และเศรษฐกิจของไทย (Basket of Currencies) การเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยให้สอดคล้องกับที่ประเทศอื่นๆถือปฏิบัติอยู่เป็นส่วนใหญ่แล้ว ยังทำให้ค่าของเงินบาทไม่ผูกพันอยู่กับเงินตราสกุลหนึ่งใด โดยเฉพาะดังเช่นแต่ก่อน มีความยืดหยุ่นมากขึ้น และสะท้อนถึงภาวะเศรษฐกิจการเงินของประเทศ โดยเฉพาะฐานะดุลการค้า และดุลการชำระเงินอย่างถูกต้องมากขึ้น

เพื่อให้วิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรามีความยืดหยุ่นมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันการณ์ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสถานการณ์เศรษฐกิจการเงินทั้งภายใน และภายนอกประเทศ ทูรกีฯ จึงได้ยกเลิกวิธีการที่ทูรกีฯ ระบุไว้เป็นผู้อำนาจอัตราแลกเปลี่ยนของการซื้อขายเงินตราต่างประเทศกับธนาคารพาณิชย์แต่เพียงผู้เดียวเช่นที่เคยปฏิบัติตลอดมา และเปลี่ยนมาใช้วิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันโดยทูรกีฯ และธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้ร่วมกันกำหนดแทน เรียกว่าวิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน (Daily Fixing) ซึ่งได้เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521

ในวิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันนี้ หลักการสำคัญคือ ทุกๆเช้าของวันทำการทูรกีฯ และธนาคารพาณิชย์จะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศที่ทำการซื้อขายในแต่ละวัน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องจะทำการเสนอซื้อเสนอขาย และปรับอัตราซื้อขายจนได้อัตราที่สมดุล เนื่องจากทูรกีฯ สามารถเข้าไปเสนอซื้อ และเสนอขายเงินตราต่างประเทศร่วมกับธนาคารพาณิชย์ด้วย ทูรกีฯ จึงยังอยู่ในฐานะที่จะชักจูงให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวอย่างมีเสถียรภาพ และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ในแง่ของวิธีการดำเนินการซื้อขายเงินตราต่างประเทศของทูรกีฯ นั้น หมายถึงว่าทูรกีฯ ยกเลิกการซื้อขายกับธนาคารพาณิชย์ตามอัตราที่ประกาศไว้ตายตัว และโดยไม่จำกัดจำนวน มาเป็นการซื้อขายตามจำนวน และในอัตราที่ตกลงกันในแต่ละวันเท่านั้น

ระยะที่สี่ (พ.ศ. 2524 – 2527): ทูรกีษาระดับฯเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างบาทกับดอลลาร์สหรัฐที่กำหนดในวิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันแสดงแนวโน้มว่า เงินบาทมีค่าลดลงเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐตลอดมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวดังกล่าวมีหลายประการด้วยกัน ประการแรกค่าเงินดอลลาร์สหรัฐมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากเมื่อเทียบกับเงินสกุลสำคัญต่างๆ ตามระบบการรักษาค่าของเงินบาทให้มีเสถียรภาพเทียบกับกลุ่มสกุลเงินหลายสกุล จึงทำให้ต้องมีการปรับค่าเงินบาทให้ต่ำลงเมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐซึ่งเป็นเงินสกุลแทรกแซง มิฉะนั้นค่าเงินบาทก็จะแข็งขึ้นมากเทียบกับสกุลอื่นๆตามค่าดอลลาร์สหรัฐไปด้วย ประการที่สอง สถานะดุลการชำระเงินของไทยมีแนวโน้มที่ไม่ดี เพราะสถานะการส่งออกขบเซา และมีเงินทุนเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศมาก เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศมีระดับสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในประเทศมาก ในช่วงครึ่งปีแรกของปี พ.ศ. 2524 นี้ ทูรกีษาระดับฯจึงต้องเข้าแทรกแซงในตลาดเงินตราต่างประเทศเป็นอย่างมาก เพื่อพยุงค่าเงินบาทไว้ให้มีเสถียรภาพ มิให้ค่าเงินบาทเทียบกับดอลลาร์สหรัฐลดลงอย่างรวดเร็วเกินไป อย่างไรก็ตาม วงการตลาดเงินตราต่างประเทศก็ยังไม่มีความมั่นใจต่อค่าเงินบาท และเริ่มมีการเก็งกำไรอัตราแลกเปลี่ยนเกิดขึ้น มีการเร่งชำระคืนหนี้เงินตราต่างประเทศ ทำให้ความต้องการเงินดอลลาร์สหรัฐจากทูรกีษาระดับฯมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก ในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 ทูรกีษาระดับฯจึงเข้าแทรกแซงการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน โดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเป็น 21.00 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐซึ่งเปลี่ยนจาก 20.775 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐเมื่อวันก่อน เท่ากับเป็นการลดค่าเงินบาทลงร้อยละ 1.07 เมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐซึ่งนับว่าเป็นอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันที่สูงมาก เมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมามาภายใต้วิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะได้มีการปรับค่าเงินบาทไปแล้ว แต่ภาวะในตลาดเงินตราต่างประเทศก็ยังไม่กระเตื้องขึ้น เพราะค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐก็ยังพุ่งสูงขึ้นอีกประกอบกับสถานะดุลการชำระเงินก็ยังไม่ดีที่ท่าว่าจะกระเตื้องขึ้น ทูรกีษาระดับฯได้พิจารณาแล้วเห็นว่า จะปล่อยให้สถานการณ์เป็นต่อไปเช่นนี้ไม่ได้เพราะค่าเงินบาทที่แข็งเกินความเป็นจริงจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการส่งออก ทำให้ปัญหาดุลการค้าของประเทศแย่งรวมทั้งทำให้รายได้จากการส่งออกและผู้ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกตกต่ำ อีกทั้งภาวะการเก็งกำไรอัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างรวดเร็วจนใกล้ถึงขีดอันตราย ดังนั้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ทูรกีษาระดับฯจึงได้ประกาศปรับอัตราแลกเปลี่ยนจากดอลลาร์สหรัฐละ 21.00 บาท เป็นดอลลาร์สหรัฐละ 23.00 บาท เท่ากับเป็นการลดค่าเงินบาทลงร้อยละ 8.7 เมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐ และในวันเดียวกันนั้น ทูรกีษาระดับฯก็ได้ยกเลิกระเบียบว่าด้วยการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนประจำวัน โดยเปลี่ยนวิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนกลับมาเป็นวิธีการเดิมซึ่งทุนรักษา
ระดับฯจะเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนแต่ผู้เดียว การยกเลิกวิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำ
วันร่วมกัน ซึ่งได้ใช้มาเป็นเวลา 2 ปี 8 เดือนเศษนั้น ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมกับ
สถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเงินของประเทศในขณะนั้น

สำหรับผลของการปรับค่าเงินที่มีต่อสถานะเศรษฐกิจของประเทศนั้น กล่าวได้ว่าเป็นไป
ตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือแม้ในระยะสั้น คือ ช่วงครึ่งปีหลังของปี พ.ศ. 2524 ฐานะดุลการค้า และ
ดุลการชำระเงินก็มีแนวโน้มดีขึ้น โดยที่การส่งออกเพิ่มขึ้น และการนำเข้าชะลอลง ดุลการค้าจึงขาด
ดุลลดลง ในช่วงครึ่งปีหลังดุลการชำระเงินกลับฐานะจากการขาดดุลในครึ่งปีแรกมาเป็นเกินดุลใน
ครึ่งปีหลัง และในช่วงเวลาที่ยาวขึ้นถึงในปี พ.ศ. 2525 ปรากฏว่าฐานะดุลการค้า และดุลการชำระ
เงินก็ยังคงดีขึ้นต่อไป

หลังจากการปรับค่าเงินเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524 แล้วทุนรักษาระดับฯก็ได้กำหนด
อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทสำหรับการซื้อขายระหว่างทุนรักษาระดับฯกับธนาคารพาณิชย์ให้คงที่อยู่
ในระดับ 23.00 บาท ตลอดจนมาถึงปลายปี พ.ศ. 2527 ทั้งนี้เพราะเห็นว่า หลังจากการปรับค่าเงิน
บาทแล้ว จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องสร้างความมั่นใจต่อค่าเงินบาท และป้องกันมิให้มีความปั่นป่วนใน
ตลาดเงินตราต่างประเทศอีก นอกจากนั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2525 ถึง 2526 ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐก็มี
เสถียรภาพดีพอสมควร ทำให้ค่าเงินบาทเมื่อเทียบกับกลุ่มสกุลเงินคู่ค้าสำคัญเคลื่อนไหวไม่มากนัก
ประกอบกับอัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับประเทศคู่
ค้าหรือคู่แข่งในในตลาดต่างประเทศจึงทำให้สามารถรักษาค่าเงินบาทไว้ในอัตราดังกล่าวได้

ระยะที่ห้า (พ.ศ. 2527 - 2540): ทุนรักษาระดับฯ เป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำ
วัน โดยอิงค่าเงินบาทไว้กับเงินสกุลสำคัญหลายสกุล

ตามระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้มาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524 ค่าเงินบาทในทาง
ปฏิบัติผูกโยงไว้กับค่าดอลลาร์สหรัฐมาโดยตลอด จึงเป็นเหตุให้ค่าเงินบาทต้องเปลี่ยนแปลงตาม
ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐตลอดเวลา ในช่วงตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2526 ค่าเงินบาทเริ่มมีแนวโน้มสูงขึ้น
ซึ่งระยะแรกอัตราเพิ่มยังไม่สูงนัก แต่หลังจากกลางปี พ.ศ. 2527 ค่าเงินบาทก็ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
เมื่อเทียบกับเงินสกุลสำคัญ โดยเฉพาะมาร์กเยอรมันนี และปอนด์สเตอร์ลิง รัฐบาลพิจารณาแล้ว
เห็นว่า ระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราที่ใช้อยู่เป็นระบบที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ
ของประเทศไทย เพราะการผูกค่าเงินบาทไว้กับดอลลาร์สหรัฐทำให้ค่าเงินบาทสูงกว่าค่าที่ควรจะเป็น
เป็นมาก ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเฉพาะด้านดุลการค้า และราคาพืช
ผล หากจะปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปก็จะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ

รัฐบาลจึงได้ประกาศปรับปรุงระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรา เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ 2 ประการดังนี้

1. ปรับปรุงระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราให้เป็นระบบที่ผูกค่าเงินบาทไว้กับกลุ่มเงินตราของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย แทนที่จะผูกค่าไว้กับดอลลาร์สหรัฐฯเพียงสกุลเดียว และให้ทุนรักษาระดับฯเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างอัตราซื้อขายเงินดอลลาร์สหรัฐฯกับธนาคารพาณิชย์

2. เนื่องจากตามระบบใหม่จำเป็นต้องปรับอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับดอลลาร์สหรัฐฯให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมก่อน ทุนรักษาระดับฯจึงได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเริ่มต้นด้วยอัตรา 27 บาท ต่อหนึ่งดอลลาร์สหรัฐฯเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ซึ่งมีผลให้เงินบาทมีค่าลดลงร้อยละ 15 เมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐฯ อัตราที่ปรับใหม่นี้ถือว่าเป็นอัตราที่เหมาะสม เพราะเป็นการปรับค่าในอัตราเท่ากับค่าเงินบาทที่แข็งขึ้นภายในระยะตั้งแต่การปรับค่าเงินบาทครั้งสุดท้ายเป็นอัตราที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคุลการค้า และดุลการชำระเงินให้เป็นไปได้ตามเป้าหมาย และเป็นค่าที่วงการธุรกิจการค้าธนาคารเชื่อว่าเป็นค่าที่ใช้เหมาะสม และไม่เกิดการเก็งกำไรขึ้น

นับตั้งแต่การปรับปรุงระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ทุนรักษาระดับฯได้กำหนดอัตราซื้อขายเงินสกุลต่างๆตามลักษณะของระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราใหม่ คือ อัตราแลกเปลี่ยนซื้อขายเงินดอลลาร์สหรัฐฯระหว่างทุนรักษาระดับฯกับธนาคารพาณิชย์มีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน เพื่อให้ค่าเงินบาทมีเสถียรภาพเมื่อเทียบกับกลุ่มสกุลเงินที่สำคัญ การปรับปรุงระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราครั้งนี้ได้กระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในวงการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเงินตราต่างประเทศเป็นอย่างมาก ในระยะแรกๆหลังจากการเปลี่ยนแปลง ระบบภาวะตลาดเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ามีความผันผวนมาก เพราะวงการธุรกิจ และธนาคารพาณิชย์ยังไม่มี ความมั่นใจต่อระบบใหม่ แต่เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับตลาดเงินตราต่างประเทศเริ่มเข้าใจในระบบมากขึ้น ภาวะการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าได้ก็กลับเข้าสู่สภาพปกติ อีกทั้งค่าคุ้มครองความเสี่ยงได้มีแนวโน้มต่ำลงเป็นลำดับ ธนาคารพาณิชย์ต่างๆได้ปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านเงินตราต่างประเทศของตน รวมทั้งพัฒนาวิธีการเสนอบริการใหม่ๆต่อลูกค้าเพื่อให้สอดคล้องกับระบบที่ปรับปรุงใหม่ เช่น การแนะนำให้กู้ยืมเงินจากต่างประเทศเป็นเงินหลายสกุลเพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น

การปรับค่าเงินบาทให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสม ได้ส่งผลต่อสถานะเศรษฐกิจของประเทศสอดคล้องกับวัตถุประสงค์กล่าวคือ การส่งออกในช่วงครึ่งหลังของปี พ.ศ. 2528 อยู่ในเกณฑ์สูงพอสมควรทั้งๆที่ภาวะการค้าในตลาดโลกไม่เอื้ออำนวย การขาดดุลการค้าในครั้งแรกของปี พ.ศ. 2528 ลดต่ำลงจากระยะเดียวกันของปีก่อนหน้าประมาณ 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และภาวะการเงินในประเทศไทยได้เริ่มคล่องตัวมากขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการปรับปรุงระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรา

ครั้งนี้เป็นการปรับกลไกในการดำเนินมาตรการเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากด้านหนึ่ง ให้มีความคล่องตัวยิ่งขึ้นสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และการเงินระหว่างประเทศของโลกซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ระยะที่หก (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน): ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบการจัดการ

นับตั้งแต่ได้มีการใช้ระบบตะกร้าเงินมาตั้งแต่ 5 พฤศจิกายน 2527 โดยกำหนดค่าเงินบาทเทียบกับกลุ่มสกุลเงินของประเทศคู่ค้าสำคัญ โดยทุนรักษาระดับฯ เป็นผู้ประกาศอัตรากลางระหว่างเงินบาทกับเงินดอลลาร์สหรัฐฯ และทำการซื้อขายเงินดอลลาร์สหรัฐฯ กับธนาคารพาณิชย์ตามอัตราที่กำหนดนั้น ระบบดังกล่าวทำให้เงินบาทเป็นสกุลเงินมีเสถียรภาพมากที่สุดสกุลหนึ่งในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งช่วยเอื้ออำนวยให้การค้า และการลงทุนขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีอัตราการเติบโตในเกณฑ์สูง

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา เศรษฐกิจไทยเริ่มมีปัญหาด้านเสถียรภาพ อัตราเงินเฟ้อ และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลจึงได้ดำเนินนโยบายการเงินการคลังอย่างระมัดระวังเพื่อชะลอการใช้จ่ายของระบบเศรษฐกิจภายใต้กรอบของการรักษาเสถียรภาพของค่าเงินบาท แนวนโยบายดังกล่าวมีผลให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งอัตราเงินเฟ้อ และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดปรับตัวดีขึ้น แต่มาตรการดังกล่าวรวมทั้งภาวะส่งออกที่ตกต่ำ และเงินทุนนำเข้าที่ชะลอลงทำให้เศรษฐกิจชะลอตัวลงค่อนข้างมาก ในด้านการเงินนั้นอัตราดอกเบี้ยในประเทศที่ยืนอยู่ในระดับสูง ประกอบกับระบบสถาบันการเงินประสบปัญหาหนี้เสีย และต้นทุนทางการเงินสูงขึ้น ทำให้เกิดข้อจำกัดในการขยายตัวของสินเชื่อ และการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้มีการเรียกร้องกันอย่างกว้างขวางให้ผ่อนคลายนโยบายการเงินเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ปัจจัยนี้ทำให้เกิดการเก็งกำไรในค่าเงินบาท จากการศึกษาคาดว่ารัฐบาลอาจจะใช้อัตราแลกเปลี่ยนเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเพื่อให้อัตราดอกเบี้ยในประเทศสามารถปรับลดลงได้

อย่างไรก็ดี ได้ปรากฏว่ามีการเก็งกำไรในค่าเงินบาทเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี 2540 ซึ่งรัฐบาลได้เข้าแทรกแซงตลาดเงินตราต่างประเทศเพื่อรักษาเสถียรภาพของค่าเงินบาทตามความจำเป็น การเก็งกำไรรุนแรงขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2540 ถึงแม้รัฐบาลจะสามารถยุติการเก็งกำไรในต่างประเทศลงได้ แต่ภายในประเทศมีข่าวลือการลดค่าเงินบาท และการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนกันอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง จนทำให้ธุรกิจเอกชนขาดความเชื่อมั่นต่อค่าเงินบาท

จากสถานการณ์ และเหตุผลดังกล่าวข้างต้น กระทรวงการคลัง และธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ประกาศปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยนในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 จากระบบที่โยงค่าเงินบาทไว้กับเงินสกุลหลักหลายสกุลมาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว (Managed Float Exchange Rate System) เพื่อยุติความไม่แน่นอนที่เกิดจากการขาดความเชื่อมั่นในนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน โดยระบบใหม่จะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว สอดคล้องกับภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเงินของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจที่มีความสลับซับซ้อน และเชื่อมโยงกับต่างประเทศมากขึ้น จากการเปิดเสรีทางการค้าการลงทุน และการเงิน

ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว (Managed Float Exchange Rate System) ค่าเงินบาทเมื่อเทียบกับเงินตราสกุลต่างๆจะถูกกำหนดโดยกลไกตลาด ตามอุปสงค์ และอุปทานของตลาดเงินตราในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ตามปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยจะเข้าซื้อขายเงินดอลลาร์สหรัฐฯในตลาดตามความจำเป็น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนโยบายเศรษฐกิจ

โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินภายในประเทศ¹¹

อัตราดอกเบี้ยที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทย ปัจจุบันพบว่าประกอบด้วยกันหลายอัตรา ทั้งนี้จะแตกต่างกันไปในระหว่างประเภทของผู้ให้กู้ และผู้กู้ อย่างไรก็ตามสามารถแบ่งประเภทของอัตราดอกเบี้ยออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ได้แก่

1. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นจากธนาคารแห่งประเทศไทย เช่น อัตราดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนพันธบัตร (Repurchase Rate) หรืออัตราซื้อลด (Rediscount Rate) อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย (Central Bank Rate) เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นโดยภาครัฐนั้น จะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ควบคุมสภาพคล่องของปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ

¹¹ สุรักษ์ บุนนาค และวณิ น้อยเกียรติกุล, *การเงิน และการธนาคาร* (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541), หน้า 73-76

2. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยธนาคารพาณิชย์ แบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

2.1. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ได้แก่

- อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเผื่อเรียก (Checking Account หรือ Current Account) อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ (Saving Account) เป็นต้น
- อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำที่กำหนดระยะเวลาชำระคืนแน่นอน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำชนิดเปลี่ยนมือได้ (Transferable Certificate of Deposits) อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ เป็นต้น

2.2. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมระหว่างธนาคาร (Interbank Rate) อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และเงินกู้ประเภทมีระยะเวลา ระหว่างธนาคาร (Bangkok Interbank Offered Rate หรือ BIBOR) อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลูกค้าชั้นดี (Prime Rate) หรืออัตราดอกเบี้ยเงินกู้บัญชีขั้นต่ำ (Minimum Overdraft Rate หรือ MOR) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ขั้นต่ำ (Minimum Loan Rate หรือ MLR) เป็นต้น

3. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมโดยสถาบันการเงินอื่นๆ ในตลาดการเงินในระบบ สถาบันเงินเหล่านี้ได้แก่ บริษัทเงินทุน, บริษัทเครดิตฟองซิเอร์, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, ธนาคารอาคารสงเคราะห์, บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, สำนักงานธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อม, บริษัทประกันชีวิต, สหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งสถาบันการเงินเหล่านี้บางประเภทจะดำเนินธุรกิจกับกลุ่มลูกค้าที่เฉพาะเจาะจงตามเป้าหมาย และนโยบายของสถาบันการเงินนั้นๆ เท่านั้น

4. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยของตลาดการเงินนอกระบบ เช่น อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นในการกู้ยืมระหว่างเจ้าของเงิน และผู้กู้ที่เป็นบุคคลธรรมดา, อัตราดอกเบี้ยในการเล่นแชร์ เป็นต้น ซึ่งตลาดการเงินประเภทนี้เกิดขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดที่มีอยู่ของตลาดการเงินในระบบ

การดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยของประเทศไทย¹²

จากการที่อัตราดอกเบี้ยมีความสำคัญต่อการพัฒนาของประเทศโดยตรง โดยเฉพาะบทบาทในด้านของการเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดการลงทุน หรือการออม ส่งผลให้ธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะหน่วยงานของรัฐบาลที่มีหน้าที่โดยตรงในการดูแลตลาดเงิน และสถาบันการเงินของประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ ต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแลให้การเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ยต่างๆ ในประเทศมีการเคลื่อนไหวเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเงินในประเทศ และต่างประเทศ โดยที่ผ่านมานั้นการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ยของธนาคารแห่งประเทศไทย จะเป็นไปตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเงิน หรือปัจจัยต่างๆ ทั้งจากภายใน และต่างประเทศในขณะนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศมีความมั่นคง และพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต โดยสามารถแบ่งระยะการดำเนินนโยบายด้านดอกเบี้ยของประเทศไทยเป็นช่วงได้ดังนี้

1. ช่วงก่อน และระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2473 – 2487)
2. ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488 – 2504)
3. ช่วงก่อนวิกฤตการณ์น้ำมัน (พ.ศ. 2505 – 2515)
4. ช่วงวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 และ 2 (พ.ศ. 2516 – 2525)
5. ช่วงหลังวิกฤตการณ์น้ำมัน (พ.ศ. 2526 – 2531)
6. ช่วงการเปิดเสรีทางการเงินจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2532 – ปัจจุบัน)

1. ช่วงเวลาก่อน และระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2473 – 2487)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเป็นระยะเวลาที่ระบบเศรษฐกิจทั่วโลกอยู่ในภาวะตกต่ำ ส่งผลให้รัฐบาลในยุคนั้นจำเป็นต้องดำเนินนโยบายการเงิน และการคลังอย่างรัดกุม เช่น การลดการใช้จ่ายของรัฐบาลลง ในช่วงดังกล่าวนี้ได้มีการตราพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 ขึ้น ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุม และบริหารระบบการเงินของประเทศ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในช่วงดังกล่าวเป็นระยะเวลาเริ่มก่อตั้งของธนาคารแห่งประเทศไทย ส่งผลให้การดำเนินนโยบายทางการเงินของธนาคารยังไม่ปรากฏเป็นรูปร่างมากนัก ทั้งนี้ นโยบายทั่วไปจะอยู่ในรูปของการควบคุมการขยายตัวทางการเงินเป็นสำคัญ โดยการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์จะต้องดำรงเงินสำรองในอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด คืออยู่ในช่วงร้อยละ 4.5 ของยอดฝากในขณะนั้นๆ

¹² จรินทร์ เทศวานิช, *เงิน ตลาดเงิน และสถาบันการเงิน* (กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2542), หน้า 660-678

2. ช่วงระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488-2504)

ภายหลังจากสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดภาวะขาดแคลนสินค้าประเภทเกษตรกรรมทั่วโลก ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถส่งสินค้าเกษตรกรรมออกไปขายทำให้มีเงินตราจากต่างประเทศไหลเข้ามาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ทำให้ภาวะดุลการค้าของประเทศอยู่ในภาวะที่เกินดุลติดต่อกัน จากการเกินดุลอย่างต่อเนื่องดังกล่าวส่งผลให้ทางราชการได้ดำเนินการปรับค่าเงินบาทให้สูงขึ้น เพื่อเป็นการปรับฐานะของดุลการชำระเงินของประเทศ อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่สถานการณ์โลกเริ่มเข้าสู่ภาวะปกติแล้ว ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยเริ่มลดลง ทำให้ภาวะเกินดุลการค้าของประเทศลดลงจนเข้าสู่ภาวะขาดดุลเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2499 อย่างไรก็ตามยังคงมีการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาในเศรษฐกิจอย่างมาก เพื่อนำมาเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต (ซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของประเทศกำลังพัฒนาที่จะต้องมีการนำเข้าทรัพยากรต่างๆ เช่น เครื่องจักร, เงินทุน จากประเทศอุตสาหกรรมเพื่อนำมาพัฒนาประเทศ) การไหลเข้ามาของเงินทุนจากต่างประเทศนี้ นับเป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญมาก ดังนั้นการดำเนินนโยบายทางการเงินในช่วงดังกล่าวจะเป็นลักษณะที่เน้นการส่งเสริมให้มีการระดมเงินออมภายในประเทศ จะเห็นได้จากการกำหนดให้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก แม้กระทั่งในกรณีของเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposit) ซึ่งเป็นเงินฝากประเภทที่ประชาชนนิยมฝากกันมากในระยษะนั้น (ได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับเงินฝากเอาไว้ในพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2488 อย่างไรก็ตามปรากฏว่ามิได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมไว้แต่อย่างใด) โดยโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในช่วงดังกล่าวจะกำหนดโดยพิจารณาจากอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานในการรับช่วงซื้อลดตั๋วเงิน, อัตราดอกเบี้ยตั๋วเงินคลัง และอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานซึ่งกำหนดไว้ที่ร้อยละ 7, 4.5 และ 8 ในขณะนั้น ทั้งนี้อัตราดอกเบี้ยสูงสุดของเงินฝากซึ่งถูกกำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 23 ก.พ. พ.ศ. 2488 เป็นดังนี้

- เงินฝากเพื่อเรียกให้ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานรับช่วงซื้อลดร้อยละ 2.5 (หรือจ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 4.5 ต่อปี)
- เงินฝากจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน ให้ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานรับช่วงรับซื้อลดร้อยละ 2.0 (หรือจ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 5.5 ต่อปี)
- เงินฝากจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาเกิน 6 เดือน ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานรับช่วงซื้อลดร้อยละ 1.5 (หรือจ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 5.5 ต่อปี)

จะเห็นได้ว่าการกำหนดเพดานอัตราเงินฝากในลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของดอกเบี้ยจากธนาคารพาณิชย์มีลักษณะของการเคลื่อนไหวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับอัตรา

ดอกเบี้ยที่กำหนดโดยธนาคารกลาง ในส่วนของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 654 ซึ่งได้มีการกำหนดเอาไว้ว่าห้ามมิให้มีการคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งการกำหนดในลักษณะดังกล่าวนับว่าได้เปิดช่องให้ธนาคารพาณิชย์สามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

3. ช่วงก่อนวิกฤตการณ์น้ำมัน (พ.ศ. 2505 – 2515)

ในช่วงนี้ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2505 โดยพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้จะให้อำนาจแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยในการดำเนินนโยบายด้านอัตราดอกเบี้ยได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่าอัตราดอกเบี้ยในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมมีการขยายตัวอยู่ในระดับที่เหมาะสม ขณะที่ระดับของราคาสินค้าก็มีเสถียรภาพเป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตามพบว่าตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ใหม่นั้น ได้มีการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสูงสุดเอาไว้ด้วย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากมากขึ้น ดังต่อไปนี้

- เงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถาม	ไม่เกินร้อยละ	0.5
- เงินฝากออมทรัพย์	”	4.5
- เงินฝากประจำน้อยกว่า 3 เดือน	”	5.0
- เงินฝากประจำ 3 – 6 เดือน	”	6.0
- เงินฝากประจำ 6 – 12 เดือน	”	8.0
- เงินฝากประจำ 12 เดือนขึ้นไป	”	7.0
- เงินให้กู้ยืมทั่วไป	”	15.0
- เงินให้กู้ยืมเพื่อการส่งออกตาม L/C	”	12.0

และธุรกรรมเกี่ยวกับตัวแลกเงิน

จากอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดขึ้นดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดให้สำหรับเงินฝากในระยะยาวเช่น 12 เดือน นั้นกลับมีอัตราที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่มีระยะเวลาสั้นกว่า แสดงให้เห็นว่านโยบายในช่วงระยะเวลาดังกล่าวไม่ต้องการให้มีการออมในระยะยาวมากเกินไป ภายหลังจากช่วงดังกล่าวแล้ว อัตราดอกเบี้ยได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกเพียง 2 ครั้งเท่านั้น คือ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2506 ได้มีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำที่มีระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือนลง คือ ไม่เกินร้อยละ 0.5 ต่อปี ด้านอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะเวลา 6 เดือนแต่ไม่ถึง 12 เดือน ลดลงเหลือร้อยละ 6.0 ต่อปี และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2509 ได้ปรับ

ลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ลงจากเดิมคืนไม่เกินร้อยละ 4.5 ต่อปี ให้เหลือเพียงไม่เกินร้อยละ 3.5 ต่อปี ด้านอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลดลงจากร้อยละ 15 เหลือร้อยละ 14 อย่างไรก็ตาม ไรก็ตามก็สังเกตเห็นได้ว่าแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงดอกเบี้ยถึง 2 ครั้ง แต่ก็ปรากฏว่าอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินฝากในระยะยาวยังคงต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในระยะสั้น ซึ่งทำให้เห็นได้ว่านโยบายของรัฐบาลในช่วงดังกล่าวไม่ต้องการให้มีการออมระยะยาวมากนัก ขณะที่ต้องการให้เพิ่มการใช้จ่าย และการลงทุนให้มากขึ้น

นอกจากการดำเนินนโยบายด้านอัตราดอกเบี้ยผ่านการกำหนดอัตราดอกเบี้ยประเภทต่างๆ ของธนาคารพาณิชย์แล้ว ทางธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้มีการใช้อัตรารับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นเครื่องมืออีกประเภทหนึ่งด้วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมภาคเศรษฐกิจต่างๆ ให้มีการขยายตัว โดยทางธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดอัตราซื้อลดสำหรับตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากธุรกิจเหล่านั้นในอัตราที่ต่ำเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานที่กำหนดใช้กับธนาคารพาณิชย์เมื่อมากู้ยืมเป็นเครื่องมืออีกด้วย โดยพบว่าในช่วงดังกล่าวอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานได้มีการเปลี่ยนแปลงถึง 5 ครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะของอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ

4. ช่วงวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 และ 2 (พ.ศ. 2516 – 2525)

ระยะวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2516 – 2521): นับตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมา ราคาน้ำมันในตลาดโลกได้มีการปรับตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากผลของการรวมตัวกันประกาศขึ้นราคาน้ำมันของประเทศสมาชิกผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออก (OPEC) โดยราคาน้ำมันอาราเบียขึ้นได้เพิ่มขึ้นจากเพียงประมาณ 2.6 ดอลลาร์สหรัฐ/บาเรล ในปี 2515 ไปเป็น 5.2 ดอลลาร์สหรัฐ/บาเรล ในช่วงปลายปี 2516 และเพิ่มขึ้นสูงถึงบาเรลละ 11.7 ดอลลาร์สหรัฐในเดือน มกราคม 2517 การที่ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะกับประเทศที่ต้องมีการนำเข้าน้ำมัน ซึ่งประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศเหล่านั้นด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ระดับของอัตราเงินเฟ้อในประเทศซึ่งเคยอยู่ในระดับที่ต่ำได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นกว่า 15.6 ในปี 2516 และสูงถึงร้อยละ 24.3 ในปี 2517 ก่อนที่จะปรับตัวลงมาอย่างรวดเร็วมาอยู่ที่ร้อยละ 5.3, 4.2, 7.6 และ 7.9 ในปี 2518 – 2521 ตามลำดับ อันเนื่องมาจากการถดถอยของระบบเศรษฐกิจทั้งในประเทศ และทั่วโลก

จากความวุ่นวายทางเศรษฐกิจในช่วงดังกล่าว ทำให้เห็นนโยบายเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยที่ถูกนำออกมาใช้เป็นไปในลักษณะที่ส่งเสริมให้เกิดการออมในระยะยาวมากขึ้น และเพื่อลดปริมาณการใช้จ่ายลง จะเห็นได้จากการปรับอัตราดอกเบี้ยทั้งประเภทเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ เมื่อเดือน มกราคม 2517 ซึ่งได้มีการกำหนดให้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยทั้งด้านเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมทุกประเภท (ยกเว้นเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทวงถาม และเงินฝากประจำที่มีระยะเวลาต่ำ

กว่า 3 เดือน) ขึ้นร้อยละ 1 อย่างไรก็ตามได้เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นในช่วงนั้นคือ ได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 10/2520 (8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520) กำหนดว่าดอกเบี้ยเงินฝากบางประเภทของธนาคารถือเป็นเงินได้พึงประเมินที่จะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดาในอัตราร้อยละ 10 ของดอกเบี้ยที่ได้รับ

ภายหลังจากการปรับขึ้นอัตรากอเบี้ยเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมในปี 2517 แล้ว ทางรัฐบาลยังได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านอัตรากอเบี้ยอีกหลายครั้ง เพื่อให้อัตรากอเบี้ยในประเทศมีความสอดคล้องกับสภาพทางการเงินในต่างประเทศ และเพื่อจัดการให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม

ระยะวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2522 – 2525): ในปี 2522 กลุ่มประเทศ OPEC ได้รวมตัวกันเพื่อทำการขึ้นราคาน้ำมันอีกเป็นครั้งที่ 2 ส่งผลให้ระดับราคาน้ำมันโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งอยู่ที่ระดับบาเรลละ 12.7 ดอลลาร์สหรัฐฯเมื่อสิ้นปี 2521 มาเป็นบาเรลละ 30 ดอลลาร์สหรัฐฯในช่วงสิ้นปี 2522 การปรับตัวขึ้นอย่างรวดเร็วของราคาน้ำมันได้ส่งผลให้ปัญหาเงินเฟ้อซึ่งเริ่มจะสงบลงได้กลับมารุนแรงอีกครั้ง โดยดัชนีราคาผู้บริโภคของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากเดิมซึ่งอยู่ในระดับร้อยละ 9.3 ในช่วงปี 2522 มาเป็นร้อยละ 22.2 ในปี 2523 จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมได้ปรับอัตรากอเบี้ยของตนให้สูงขึ้นโดยในปี 2523 นั้น นับว่าเป็นปีที่อัตรากอเบี้ยของโลกได้พุ่งสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์คือ อัตรากอเบี้ยในสหรัฐอเมริกาได้สูงถึงกว่าร้อยละ 20 ต่อปี ต่อเนื่องกันกว่า 3 ปี ซึ่งการที่สหรัฐฯปรับอัตรากอเบี้ยขึ้นดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศอื่นๆต้องปรับอัตรากอเบี้ยของตนขึ้นตามไปด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้นการที่ราคาน้ำมัน และอัตรากอเบี้ยของต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศต้องเผชิญกับภาวะเงินดิ่งตัวอย่างรุนแรงในปี 2522 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ระดับความต้องการสินเชื่อในประเทศที่ได้ขยายตัวเพิ่มสูงมากตามอัตราเงินเฟ้อ, ผลจากการเร่งใช้จ่าย และหันมากู้ยืมจากในประเทศเพิ่มขึ้นของธุรกิจอันเนื่องมาจากอัตรากอเบี้ยต่างประเทศเพิ่มขึ้น ขณะที่อัตรากอเบี้ยเงินฝากได้ชะลอตัวลงอย่างมากจากร้อยละ 21-22 ต่อปี เป็นเพียงร้อยละ 13 ต่อปี เท่านั้น จากลักษณะของสถานการณ์ดังกล่าวการดำเนินนโยบายทางด้านดอกเบี้ยของรัฐบาลจึงมุ่งเน้นไปในด้านของการป้องกันมิให้ดัชนีราคาผู้บริโภคขยายตัวมากเกินไป และป้องกันเงินทุนไหลออกนอกประเทศ

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเงินดิ่งตัวในช่วงดังกล่าวทำให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ฉบับเดิม ในส่วนของการกำหนดเพดานอัตรากอเบี้ยเงินกู้ และเงินฝาก และได้มีการประกาศพระราชบัญญัติฉบับใหม่เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2522 ทั้งนี้โดยได้ปรับอัตรากอเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.5 เป็นร้อยละ 5.5 (โดยผู้ฝากเงินประเภทนี้ไม่ต้อง

เสียดอกเบี้ยเงินฝาก) ขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.0 เป็นร้อยละ 9.0 นอกจากนี้ยังได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยของเงินให้กู้ยืม ที่แต่เดิมกำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 15 โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวได้ไม่เกินร้อยละ 15 นอกจากนี้รัฐบาลยังได้มีการปรับอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานอีกถึง 2 ครั้งในปี 2522 คือ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานเป็น 2 ระดับ (Two-Tier System) ตามวงเงินที่ธนาคารพาณิชย์ขอกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย โดยวงเงินขั้นแรกจะเสียดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 12.5 แต่หากกู้เกินที่กำหนดจะเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 14.0 ซึ่งต่อมาได้ปรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 สำหรับวงเงินขั้นที่ 2 เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2522

อย่างไรก็ตามการปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเงินในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นภาวะเงินเฟ้อ หรือระดับของอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากการปรับอัตราดอกเบี้ยนั้นจะถูกจำกัดโดยเพดานอัตราดอกเบี้ยเดิมซึ่งกำหนดไว้ที่ร้อยละ 15 ได้ ส่งผลให้มีการดำเนินการยกร่างพระราชบัญญัติดอกเบี้ย และเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ขึ้น ทั้งนี้ตาม พรบ. ใหม่นี้มีสาระสำคัญได้แก่ ในด้านของเงินฝากนั้น ได้มีการปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยของเงินฝากประเภทต่างๆใหม่ เช่น เงินฝากประเภทเผื่อเรียก และเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย สำหรับเงินฝากออมทรัพย์ และเงินฝากที่มีระยะเวลาตั้งแต่ 3 - 6 เดือน, 6 - 12 เดือน, 3-5 ปี และตั้งแต่ 5 ปีนั้น กำหนดให้จ่ายดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ 8, 9, 10, 12, 13 และ 14 ต่อปี ตามลำดับ ในส่วนเงินให้กู้ยืมนั้นพบว่ามีความสำคัญในแง่ที่ได้มีการเพิ่มอำนาจให้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ตามคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย ในการที่จะกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินคิดจากผู้กู้ยืมในระดับที่สูงกว่าร้อยละ 15 ได้ โดยเพดานอัตราดอกเบี้ยของเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ได้เพิ่มขึ้นเป็นไม่เกินร้อยละ 18 และสำหรับบริษัทเงินเพิ่มขึ้นเป็นไม่เกินร้อยละ 20

ผลจากการปรับอัตราดอกเบี้ยขึ้นดังกล่าวทำให้ภาวะเงินตึงตัวในขณะนั้น เริ่มผ่อนคลายลง โดยปริมาณเงินฝากที่ระบบธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 22 และ 25 ต่อปี ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวไม่ทันกับความต้องการของสินเชื่อในประเทศที่ยังคงเพิ่มขึ้นในระดับที่สูงถึงร้อยละ 27 ต่อปี อันเนื่องจากการที่อัตราดอกเบี้ยต่างประเทศยังคงอยู่ในระดับสูง ทำให้ยังคงมีการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนในประเทศเป็นหลัก จากปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐบาลต้องมีการประกาศเพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ยทั้งเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 1 ในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2524

นอกจากการปรับอัตราดอกเบี้ยของเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินเพิ่มขึ้นแล้ว ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2524 ธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้ปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานใหม่ โดยกำหนดให้มีทั้งหมด 3 อัตรา (จากเดิม 2 อัตรา) ได้แก่ วงเงินปกติ (ร้อยละ 1 ของเงินฝาก) กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ที่ร้อยละ 13.5, ส่วนที่เกินวงเงินแรก (ไม่เกินร้อยละ 1 ของเงินฝาก) กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ที่ร้อยละ 15.0 และส่วนที่เกินวงเงินขั้นที่ 2 คิ้ออัตราดอกเบี้ยร้อยละ 17 ต่อปี อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ภาวะเงินตึงตัวได้คลี่คลายลงแล้วธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้เปลี่ยนกลับมาใช้ระบบอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานแบบ 2 วงเงินเช่นเดิม

การดำเนินนโยบายดอกเบี้ยในระดับสูงของรัฐบาลตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้ปัญหาเงินเฟ้อที่เผชิญหน้าอยู่ได้ลดความรุนแรงลงอย่างมาก (ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับประเทศอื่นๆ) อย่างไรก็ตาม ผลจากการอัตราดอกเบี้ยที่สูงในช่วงก่อนทำให้ภาวะเศรษฐกิจทั้งในประเทศ และต่างประเทศประสบกับภาวะชะลอตัวลงอย่างรุนแรง ดังนั้นการดำเนินนโยบายด้านอัตราดอกเบี้ยของรัฐบาลในช่วงดังกล่าวจึงเป็นการมุ่งเน้นเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้เศรษฐกิจฟื้นตัว และให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น เมื่อประกอบกับในช่วงดังกล่าวอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศได้มีแนวโน้มปรับตัวลดลง ทำให้ภาวะการเงินในประเทศมีสภาพคล่องมากขึ้น (เนื่องจากมีการหันไปกู้ยืมต่างประเทศมากขึ้น) จึงเป็นโอกาสให้รัฐบาลปรับอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานลง โดยในช่วงครึ่งหลังของปี 2525 นั้น ได้มีการประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานลงถึง 3 ครั้ง คือในเดือนสิงหาคม 2 ครั้ง เป็นการลดอัตราดอกเบี้ยที่เกินวงเงินจากร้อยละ 14.5 และ 17 ต่อปี ไปเป็นร้อยละ 14 และ 16 ต่อปี และลดลงเหลือร้อยละ 13 และ 15 ต่อปี ต่อมาในเดือนตุลาคม ได้มีการประกาศลดอัตราดอกเบี้ยอีกครั้งเหลือเพียงร้อยละ 12.5 และ 14 ต่อปี เท่านั้น จากการลดอัตราดอกเบี้ยทั้งประเภทเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมตามไปด้วย (โดยอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสูงสุดลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 18.0) อันเป็นการแก้ไขปัญหาด้านสภาพคล่องที่มีมากเกินไปให้บรรเทาลง เป็นที่น่าสังเกตว่าการปรับลดอัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์ในครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่การกำหนดอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำกว่าเพดานสูงสุดที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งเป็นสัญญาณที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวด้วยตนเองของระบบสถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์ในการที่จะพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง และการแข่งขันที่จะมีมากขึ้นในอนาคต

5. ช่วงหลังวิกฤตการณ์น้ำมัน (พ.ศ. 2526 – 2531)

หลังจากสิ้นสุดวิกฤตการณ์น้ำมันแล้ว พบว่าเศรษฐกิจโดยทั่วไปทั้งภายใน และภายนอกประเทศได้เริ่มฟื้นตัวจากภาวะซบเซา รวมถึงปัญหาเงินเฟ้อได้มีการผ่อนคลายมากขึ้น ด้านของสภาพคล่องในระบบการเงินนั้นพบว่ามิอยู่ในระดับที่สูง เนื่องมาจากผลของการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเอาไว้ในระดับที่สูงในช่วงก่อน ซึ่งทำให้ความต้องการสินเชื่อในระบบลดลงขณะที่ปริมาณเงิน

ฝากที่ระดมได้นั้นมีอยู่ในปริมาณที่มากอันเนื่องมาจากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากซึ่งอยู่ในระดับสูง จากสภาพคล่องที่มีอยู่ในระดับสูงดังกล่าวเมื่อประกอบกับการดำเนินนโยบายแบบผ่อนคลายนมากขึ้นของรัฐบาลหลังจากสิ้นสุดวิกฤตการณ์ ส่งผลให้สถาบันการเงินเร่งขยายปริมาณการให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นในช่วงหลังของปี 2526 (ตัวเลขการขยายตัวด้านสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์พบว่าอยู่ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับในอดีต คือสูงถึงร้อยละ 33.3) การขยายปริมาณการให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นดังกล่าว ส่งผลให้ระดับการใช้จ่ายทั้งในด้านการบริโภค และการลงทุนของภาคเอกชนสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นการกระตุ้นให้เศรษฐกิจของประเทศฟื้นตัวเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่าแม้เศรษฐกิจจะมีการขยายตัวดีขึ้น แต่ในส่วนของสถานการณ์การค้ากับต่างประเทศนั้นกลับแย่ลงกว่าเดิม โดยจะเห็นได้จากระดับของการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดของประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นจากเดิมเท่ากับร้อยละ 2.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ เมื่อปี 2525 ไปเป็นสูงถึงร้อยละ 7.1 ในปี 2526 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ปริมาณสินค้าที่สามารถผลิตขึ้นได้ในระบบเศรษฐกิจภายในประเทศมีไม่เพียงพอต่อความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นจากการขยายสินเชื่อได้

จากสถานการณ์ทางการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในภาวะดังกล่าว ทำให้ทางรัฐบาลจำเป็นต้องนำนโยบายการเงินแบบเข้มงวดกลับมาใช้ใหม่อีกครั้งในช่วงปลายปี 2526 จนถึงต้นปี 2527 ไม่ว่าจะเป็นการประกาศปรับอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน และอัตราดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมเงินวงเงินจากร้อยละ 11.5 และ 13 ต่อปี เป็นร้อยละ 13 และ 14.5 ต่อปี ตามลำดับ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีการปรับอัตราดอกเบี้ย MOR เพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 16 ไปเป็นร้อยละ 16.5 ต่อปี นอกจากการดำเนินนโยบายเพิ่มอัตราดอกเบี้ยแล้ว รัฐบาลยังได้ใช้วิธีการอื่นๆ ในการแก้ปัญหาการขาดดุลทางการค้า และดุลการชำระเงินด้วย เช่น การจำกัดการขยายตัวของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ไม่ให้เกินร้อยละ 18 ต่อปี (ได้ยกเลิกเมื่อเดือน สิงหาคม 2527 ภายหลังจากที่สถานการณ์ได้ผ่อนคลายลง), การควบคุมการเปิด Letter of Credit เพื่อการนำเข้า และการแก้ไขหลักเกณฑ์ในการที่ธนาคารพาณิชย์จะกู้ยืมจากตลาดซื้อคืน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะควบคุมการพึ่งพาเงินทุนจากตลาดซื้อคืนของธนาคารพาณิชย์ นอกจากนี้ยังได้มีการปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม และเงินฝากเพิ่มขึ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามในส่วนของบริษัทที่มีความสำคัญได้แก่การให้กู้ยืมเพื่อการเกษตร, อุตสาหกรรม, การส่งออก และการค้าส่งผลผลิตทางกสิกรรม ยังคงเพดานอัตราดอกเบี้ยไว้เช่นเดิมที่ไม่เกินร้อยละ 17.5 ต่อปี สำหรับในช่วงปลายปี 2527 นั้นภาวะการเงินในประเทศได้กลับสู่ความคล่องตัวอีกครั้งหนึ่ง ส่งผลให้ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2527 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน และอัตราดอกเบี้ยที่เบิกเงินวงเงินลงร้อยละ 1 เหลือร้อยละ 12 และ 13.5 ต่อปี ตามลำดับ

สำหรับในปี 2528 นั้นพบว่าการดำเนินนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยจะเป็นไปตามสถานการณ์ทางการเงิน และภาวะเศรษฐกิจของประเทศขณะนั้นๆ ทั้งนี้โดยได้มีการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมการเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ และสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบการเงินของประเทศ โดยในปีนี้ได้มีการออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (พ.ศ. 2505) 2528, พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน หลักทรัพย์ และเครดิตฟองซิเออร์ [พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2)] 2528 รวมถึงพระราชบัญญัติกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2485) 2528 ทั้งนี้โดยเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 เป็นต้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีมาตรการที่เพียงพอในการกำกับดูแล และแก้ไขปัญหาได้อย่างทันที่ รวมทั้งเพื่อให้เกิดองค์กรที่จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และฟื้นฟูพัฒนาระบบสถาบันการเงินให้มีความมั่นคง

ในช่วงหลังของระยะนี้การดำเนินนโยบายด้านอัตราดอกเบี้ยของประเทศยังคงเน้นการปรับตัวให้มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ, ภาวะการเงินทั้งในประเทศ และต่างประเทศเป็นสำคัญ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะตัวแทนของรัฐบาลได้มีการดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยในลักษณะที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีความพยายามที่จะปล่อยให้ธนาคารพาณิชย์มีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดสภาพคล่องของตนเอง ส่งผลให้ในช่วงดังกล่าวธนาคารพาณิชย์บางแห่งได้มีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมสูงสุดสำหรับลูกค้าทั่วไปลดลงเหลือเพียงร้อยละ 14 ต่อปี ต่ำกว่าเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดเอาไว้

6. ช่วงการเปิดเสรีทางการเงินจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2532 – ปัจจุบัน)

นับแต่ปี 2532 เป็นต้นมา การดำเนินนโยบายการเงินของรัฐบาลมีลักษณะที่เน้นการเปิดเสรีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้สาเหตุที่ผลักดันให้ทางราชการมีแนวคิดในการปฏิรูปทางการเงินดังกล่าวนี้มีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยภายในประเทศ และปัจจัยต่างประเทศ โดยปัจจัยภายในประเทศที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจในประเทศ คือโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่สูงถึงประมาณ 10.5 % ต่อปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ซึ่งก่อให้เกิดความจำเป็นในการระดมเงินออมในประเทศเพิ่มขึ้น นอกจากการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแล้ว ในช่วงนั้นระบบสถาบันการเงินในประเทศยังมีลักษณะของการกระจุกตัวค่อนข้างมาก ขณะที่เครื่องมือทางการเงินยังมีอยู่น้อย (ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายควบคุมทางการเงินอย่างเข้มงวดในอดีต) จากปัญหาของระบบการเงินในประเทศดังกล่าว เมื่อผนวกกับแรงผลักดันจากภายนอกประเทศ คือการเชื่อมโยงกันของระบบเศรษฐกิจ และระบบการเงินของประเทศต่างๆทั่วโลก ส่งผลให้หน่วยงาน

ทางราชการที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการเงิน และสถาบันการเงินในประเทศให้มีรูปแบบของการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันในการระดมเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อสนับสนุนการลงทุนภายในประเทศ รวมถึงเป็นการแข่งขันในการระดมเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อสนับสนุนการลงทุนภายในประเทศ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มช่องทางในการระดมเงินทุนจากตลาดการเงินระหว่างประเทศให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยได้มีการวางเป้าหมายสำคัญไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการเงินไทย ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการเงินทุน และบริการทางการเงินต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น โครงการลงทุนขนาดใหญ่ โครงสร้างเศรษฐกิจนอกภาคเกษตรที่มีบทบาทมากขึ้น และมีความต้องการบริการทางการเงินที่ซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม

2. เสริมสร้างช่องทางการออม และศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว

3. เป็นการวางฐานเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศผู้นำของภูมิภาคในอนาคต และสอดคล้องกับข้อตกลงว่าด้วยการค้า และภาษีศุลกากรที่ต้องการให้ระบบการเงินของประเทศต่างๆ จะต้องมีการเปิดเสรีมากขึ้น

โดยมาตรการที่ทางรัฐบาลได้นำออกมาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้นนั้นมีอยู่หลายประการ และได้ดำเนินการผ่านในหลายลักษณะได้แก่ การผ่อนคลายข้อจำกัดต่างๆ เช่น การผ่อนคลายควบคุมการปริวรรตเงินตรา การปล่อยให้อัตราดอกเบี้ยมีการเคลื่อนไหวได้เสรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการขยายขอบเขตการดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงิน, การพัฒนาตราสารทางการเงิน และการปรับปรุงระบบการชำระเงินให้มีประสิทธิภาพ โดยสามารถสรุปการดำเนินมาตรการทางการเงินที่สำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวได้ตามตาราง 1

ตาราง 1

มาตรการทางการเงินที่สำคัญภายหลังการเปิดเสรีทางการเงิน

วันที่	รายละเอียด
มิ.ย. 2532	ประกาศยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยประจำที่มีระยะเวลาเกิน 1 ปี
มี.ค. 2533	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำทุกประเภท
พ.ค. 2533	ประกาศรับพันธะข้อ 8 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมถึงการผ่อนคลายการควบคุมอัตราแลกเปลี่ยน สำหรับการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ
มิ.ย. 2534	ปรับปรุงข้อกำหนด, เงื่อนไขของธนาคารต่างประเทศ ที่จะเข้ามาตั้งสาขาในท้องถิ่น ปรับปรุงสัดส่วนของสินทรัพย์สภาพคล่องที่ต้องถือเป็นเงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์ และการถือพันธบัตรของรัฐบาล
ม.ค. 2535	ปรับปรุงนโยบายการปล่อยสินเชื่อชนบท และยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินฝากออมทรัพย์
มี.ค. 2535	ขยายขอบเขตการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์, บริษัทเงินทุน และบริษัทหลักทรัพย์
เม.ย. 2535	ปรับปรุงกฎหมายที่ว่าด้วยอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสถาบันการเงินให้คำจำกัดความของเงินทุน และสินทรัพย์เสี่ยง (BIS) ในพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ เพื่อให้มีความเหมาะสมตามมาตรฐานของ BIS
พ.ค. 2535	ผ่อนคลายการควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเป็นครั้งที่ 2 โดยให้ผู้ส่งออกสามารถได้รับเงินบาทจากบัญชีเงินฝากของผู้มีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศ และสามารถใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศที่ได้จากการส่งออกจ่ายชำระหนี้ต่างประเทศได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย พร้อมทั้งยังสามารถชำระค่าสินค้านำเข้าโดยไม่ต้องนำเงินเข้าประเทศ
มิ.ย. 2535	ยกเลิกเพดานดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์, บริษัทเงินทุน และเครดิตฟองซิเออร์, เพิ่มทุนจดทะเบียนขั้นต่ำของบริษัทเงินทุน
มี.ค. 2536	อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถดำเนินธุรกิจวิเทศธนกิจได้
พ.ค. 2536	ยกเลิกการถือพันธบัตรรัฐบาลในการเปิดสาขาใหม่ของธนาคารพาณิชย์
ธ.ค. 2536	ปรับปรุงข้อกำหนด, เงื่อนไข และวิธีการในการดำเนินธุรกิจ BIBF และ BIS สำหรับบริษัทเงินทุน
เม.ย. 2537	ปรับปรุงสัดส่วนของอัตราเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ใหม่จาก 7% เป็น 7.5%

ตาราง 1 (ต่อ)

วันที่	รายละเอียด
มี.ค. 2538	เพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจาก 9.5% เป็น 10.5% ต่อปี
ส.ค. 2538	เก็บสำรองเงินสด 7% สำหรับบัญชีเงินฝากผู้มีถิ่นฐานนอกประเทศที่มีอายุต่ำกว่า 1 ปี
ต.ค. 2538	เพิ่มวงเงินกู้ยืมต่ำ BIBF ประเภท OUT-IN จากครั้งละไม่ต่ำกว่า 5 แสนดอลลาร์สหรัฐเป็นไม่ต่ำกว่า 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ
เม.ย. 2539	ให้บง. และ บงล. ที่มีเงินกู้ยืมหรือได้รับเงินจากผู้มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศที่เป็นสกุลเงินบาท ซึ่งอยู่ในรูปของการออกตั๋วสัญญาใช้เงินตั๋วแลกเงินหรือบัตรเงินฝากที่มีอายุต่ำกว่า 1 ปี ต้องสำรองเงินฝากที่ ธปท. 7% ของยอดเงินสกุลบาท และปรับเพิ่มไม่จำกัดสกุลเมื่อ 28 มิ.ย. 2539
มิ.ย. 2539	ให้ธนาคารพาณิชย์ และ BIBF ที่กู้ยืมเงิน และรับเงินฝากจากต่างประเทศอายุต่ำกว่า 1 ปี ทั้งสกุลเงินบาท และสกุลเงินตราต่างประเทศต้องสำรองเงินสด 7% โดย BIBF นับเฉพาะกรณี OUT-IN
พ.ย. 2539	ยกเลิกเพดานการปล่อยสินเชื่อรวมทั้งระบบจากที่กำหนดในปีนี้ไม่เกิน 21% ในปี 2540 และยกเลิกเพดานการปล่อยสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ที่กำหนดไว้ในปีนี้ 15% ในปี 2540

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาการเปิดเสรีทางการเงินนั้น การดำเนินนโยบายด้านอัตราดอกเบี้ยจะเป็นการเปิดโอกาสให้อัตราดอกเบี้ยขึ้นลงเสรีได้ และให้โอกาสแก่สถาบันการเงินในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามต้นทุน และนโยบายในการดำเนินงานของตนเองได้ ทั้งนี้การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้มีประโยชน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากทำให้สถาบันการเงินประเภทต่างๆ สามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดเงินทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อย่างรวดเร็วเหมาะสมยิ่งขึ้น ตลอดจนยังเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดสรรเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย สำหรับพฤติกรรมที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินภายหลังการเปิดเสรีนั้นพบว่า การกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินขนาดใหญ่มักจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสถาบันการเงินที่มีขนาดเล็กกว่า ทั้งในด้านของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และเงินให้กู้ยืม ทั้งนี้เนื่องมาจากโดยทั่วไปแล้วสถาบันการเงินขนาดใหญ่จะมีช่องทางในการระดมทุนที่กว้างขวางกว่าสถาบันการเงินขนาดเล็ก ทำให้ต้นทุนเงินที่ได้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่านั่นเอง

อย่างไรก็ดีจะเห็นว่าแม้มาตรการที่นำมาใช้จะมีลักษณะที่ให้โอกาสแก่สถาบันการเงินในการปรับตัวด้านต่างๆมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านการกำหนดอัตราดอกเบี้ยของตนเอง หรือการดำเนินงานก็ตาม แต่ในบางช่วงธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลยังคงเข้ามามีบทบาทในการควบคุม และดูแลการดำเนินงานของสถาบันการเงินเหล่านั้นอยู่ อาทิเช่น การจำกัดการปล่อยสินเชื่อ หรือการกำหนดให้ต้องมีภาระเงินสดสำหรับเงินกู้ยืมระยะสั้นจากต่างประเทศ เป็นต้น

สำหรับผลจากการดำเนินงานตามนโยบายการปฏิรูปทางการเงินนั้น แม้จะส่งผลให้ระบบการเงิน และสถาบันการเงินมีมาตรฐานมากขึ้นก็ตาม แต่ยังคงพบว่าได้เกิดปัญหาขึ้นในหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านของการแข่งขันในระบบการเงินที่ยังไม่เป็นที่พอใจตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ เช่น มีการปฏิบัติระหว่างลูกค้ารายใหญ่ และรายย่อยอย่างไม่เสมอภาคในการขอกู้ยืมเงิน จนทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องขอให้ธนาคารพาณิชย์ต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้กู้ยืมเงินสำหรับลูกค้ารายย่อยขั้นต่ำ เป็นต้น นอกจากนี้พบว่ายังมีปัญหาในลักษณะที่สถาบันการเงินมีการให้สินเชื่อกระจุกอยู่ในบางสาขาเท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นอันตรายต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจในระยะยาวอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากธุรกิจที่เน้นให้สินเชื่อมีลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจ ดังเช่นกรณีที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันในส่วนของหนี้เสียที่เกิดจากสินเชื่อเพื่อธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งพบว่าเป็นผลจากการที่สถาบันการเงินได้มีการปล่อยสินเชื่อประเภทนี้กันอย่างมากนับตั้งแต่ปี 2531 อันเป็นช่วงที่เศรษฐกิจได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดการเก็งกำไรในที่ดินอย่างมาก รวมถึงมีการขยายตัวของธุรกิจพัฒนาที่ดินอย่างรวดเร็ว จนนำมาสู่ภาวะอุปทานส่วนเกินของสินค้าอสังหาริมทรัพย์แทบทุกประเภทในปัจจุบัน เป็นต้น